

زهرآ طوسی | در شرایطی که نوسان‌های سیاسی غرب با فعال‌سازی مکانیسم‌ماشه دوباره فضای تعامل اقتصادی ایران را هدف گرفته‌اند، مجمع بین‌المللی سرمایه‌گذاری تاجیکستان ۲۵ تا ۲۰ به صحنه‌ای تازه برای بازتعریف دیپلماسی اقتصادی ایران تبدیل شده است. این مجمع روز گذشته با سخنرانی امامعلی رحمان، رئیس‌جمهور تاجیکستان در دوشنبه افتتاح شد؛ گشایشی که برای نخستین بار پس از پنج سال، بیش از ۲۵۰ شرکت از ۲۵ کشور را گرد هم آورد و فردا نیز ادامه خواهد داشت. رحمان در سخنانش خطاب به هیئت‌ها گفت تاجیکستان آماده‌است سرمایه‌گذاری مطمئن در حوزه‌های انرژی برق‌آبی، امنیت غذایی و صنایع زیرساختی را بپذیرد و کشور‌های دارای پیوند فرهنگی را «شریک‌های پایدار توسعه‌پذیر» معرفی کرد. در همین چارچوب، مدنی‌زاده، وزیر امور اقتصادی و دارایی ایران در رأس هیئت بزرگ اقتصادی در این مجمع حضور یافت. این حضور فقط یک سفر اجرایی نیست؛ بلکه نشانه‌ای از تغییر سطح گفت‌وگوهای اقتصادی ایران با همسایگان هم‌فرهنگ است.تجییری از مناسبت‌های تجاری پرآکنده به سمت سرمایه‌گذاری‌های مشترک ساختاری در حوزه‌های غذایی، دارویی، شیمیایی، ترانزیتی و اکنون با محور جدید سرمایه‌گذاری سبز و دانش‌بنیان؛ حوزه‌هایی که اقتصاد تاجیکستان به آن‌ها وابسته و ایران در آن‌ها برخوردار از مزیت‌های فنی و صادراتی است.

مدنی‌زاده در سخنرانی خود تأکید کرد ایران آماده است با بهره‌گیری از ظرفیت بخش خصوصی و دانش‌بنیان، طرح‌های مشترک در زمینه‌های انرژی تجدیدپذیر، داروسازی و صنایع غذایی را در تاجیکستان فعال کند. وی همچنین از چشم‌انداز مشترک برای افزایش تجارت فراتر از ۵۰۰ میلیون دلار سخن گفت. این موضع آشکارا نشان‌دهنده انتقال گفت‌وگو از سطح تجارت کالایی به سطح سرمایه‌گذاری ساختاری و فناوری است.

تاجیکستان اما فقط مقصد یک هیئت اقتصادی نیست؛ کشوری است که با قرار گرفتن در مسیر کریدورهای حمل‌ونقل شرق به غرب و وابستگی فزاینده به تأمین کالاهای اساسی، عملاً به حلقه‌ای راهبردی میان ایران، چین و روسیه بدل شده است. اگر سیاست جذب هدفمند سرمایه و تعریف پروژه‌های مشترک در این مسیر دنبال شود، هم به تقویت درآمد‌های غیرنفتی ایران منجر می‌شود و هم به بازسازی پیوندهای اقتصادی در جغرافیای فارسی‌زبان، جغرافیایی که اکنون در حال تبدیل شدن به یکی از محورهای جدید بریکس است.

این سفر در حالی انجام گرفت که سازمان سرمایه‌گذاری خارجی ایران همزمان از تصویب هفت طرح تازه به ارزش ۶۶۶ میلیون دلار با مشارکت چین، روسیه، ترکیه، امارات و افغانستان خبر داد؛ آماری که نشان می‌دهد ایران در شرایط اوج فشار، مسیر «بازآرایی منطقه‌ای» اقتصاد خود را دنبال می‌کند. براساس آنچه منابع تاجیکی

بررسی حضور ایران در مجمع بین‌المللی سرمایه‌گذاری تاجیکستان و ریزنی برای احیای ۲۳ طرح مشترک

دیپلماسی سرمایه به زبان فارسی

تاجیکستان با قرار گرفتن در مسیر کریدورهای حمل‌ونقل شرق به غرب و وابستگی فزاینده به تأمین کالاهای اساسی، به حلقه‌ای راهبردی میان ایران، چین و روسیه بدل شده است

می‌گویند احیای ۲۳ طرح مشترک ایران و تاجیکستان در حوزه زیرساخت، آب و انرژی برق‌آبی که از ۲۰۱۸ متوقف مانده بودند نیز در حاشیه اجلاس در دستور کار قرار گرفته است.

■ بازآرایی هوشمند روابط بین‌المللی در دوشنبه

اقبال، کارشناس اقتصادی این رویداد را فرصتی برای بازتعریف میدان بازی اقتصادی ایران می‌داند و می‌گوید: خطای بزرگ این است که ماشه را صرفاً فشار بدانیم؛ در حالی که سیاست‌گذار اقتصادی می‌تواند از دل همین فشار، مسیر جدیدی برای بازآرایی روابط بین‌المللی بسازد. دولت چهاردهم با همین نگاه، راهبرد تهاجمی و هوشمندانه را برگزیده تا نظام اقتصادی کشور را از وابستگی‌های سنتی دور کند و وارد فاز پادشکندگی شود؛ یعنی هر شوک بیرونی به‌جای فرسایش، موتور بازسازی درونی اقتصاد را به کار بیندازد. او در تشریح مفهوم پادشکندگی توضیح می‌دهد: در اقتصادهایی با تاب‌آوری واقعی، بحران به منزله تمرین رشد است.

این همان چیزی است که سیاست جدید وزارت اقتصاد درصدد اجرای آن است؛ استفاده از محدودیت‌ها برای بازطراحی شبکه‌های مالی و تجاری در حوزه همسایگان و بلوک بریکس.

اقبال می‌افزاید: یکی از نقاط قوت بسته جدید وزارت اقتصاد تمرکز بر ارتباط با کشورهای جنوب‌جهانی است. چین و روسیه در حال ایجاد ساختارهای مالی موازی با نظام دلاری هستند و عضویت ایران در بریکس، فرصت تاریخی شکل‌دهی به یک اکوسیستم تجاری غیرغربی را فراهم کرده است. تصویب طرح‌های ۶۶۶ میلیون دلاری اخیر، نتیجه مستقیم همین پیوستگی ساختاری است؛ طرح‌هایی که علاوه بر تزریق منابع مالی، حامل فناوری و تجربه مدیریتی نیز هستند.

این کارشناس، تاجیکستان را در همین چارچوب ارزیابی می‌کند و خاطرنشان می‌کند: تاجیکستان با قرار گرفتن در مسیر کریدور شرق به غرب و دسترسی به جاده‌های حمل‌ونقل چین، می‌تواند نقطه اتصال ایران به قلب آسیا شود. پروژه‌های مشترک در صنایع غذایی، شیمیایی و دارویی ضمن پوشش بخش بزرگی از نیاز وارداتی دوشنبه، برای ایران بازار تازه‌ای خلق می‌کنند.

او می‌گوید: سرمایه‌گذاران تاجیک، در حوزه ترانزیت کالاهای چینی از مسیر ایران، می‌توانند درآمد‌های گمرکی ما را افزایش دهند. این خود سازوکار عملی خروج از وابستگی نفتی و یک گام در جهت بودجه پایدار است. به همین دلیل می‌گویم پادشکندگی فقط مقاومت نیست؛ بلکه بازسازی فعال است.

■ دیپلماسی اقتصادی از مسیر همگرایی با همسایگان
غضنفری، نماینده مردم تهران در مجلس شورای اسلامی حضور هیئت اقتصادی ایران در این مجمع را نشانه‌ای از ورود دیپلماسی اقتصادی کشور به مرحله بلوغ می‌داند و می‌افزاید: تحریم‌ها واقعیتی همیشگی بوده‌اند. غرب هر بار که ایران در مسیر استقلال قرار گرفته، ابزار تحریم را فعال کرده است. امروز با مکانیسم ماشه همان الگوی خصمانه تکرار می‌شود، اما سیاست درست، توکل بر منطقه و نه انتظار از رفع تحریم‌هاست. هر قدر روابط اقتصادی خود را در منطقه گسترش دهیم، اثر روانی مکانیسم ماشه خنثی‌تر می‌شود. وی تأکید می‌کند: حضور وزیر اقتصاد در مجمع تاجیکستان معنایی فراتر از یک مأیوریت اقتصادی دارد.

این حضور یعنی اقتصاد ایران حرکت خود را به تصمیم‌گیری غرب گره نمی‌زند. مسیر خود را یافته است؛ مسیری که از دل همگرایی با همسایگان فارسی‌زبان عبور می‌کند. غضنفری می‌افزاید: اگر قرار بود با فعال شدن اسنپ‌بک دست روی دست بگذاریم، باید اقتصاد را تعطیل می‌کردیم. اما جذب بیش از ۶۶۰ میلیون دلار سرمایه خارجی پس از مکانیسم ماشه نشان داد اقتصاد می‌تواند واکنش فعال نشان دهد و خود را بازسازی کند. دنیا فقط به غرب ختم نمی‌شود و هرچقدر دایره همکاری را وسیع‌تر کنیم، امکان فشار کمتر می‌شود.

■ امنیت منطقه‌ای؛ مزیت افزایش تعاملات و درهم‌تنیدگی منافع

نماینده تهران خاطرنشان می‌کند: افزایش تعاملات اقتصادی موجب درهم‌تنیدگی منافع و در نتیجه افزایش امنیت منطقه‌ای می‌شود. جمهوری اسلامی ایران با این حضورها تأکید می‌کند شریک رشد است نه تهدید امنیت. تجربه نشان داده ایران تحت هیچ فشار و تحریمی تسلیم نشده و نخواهد شد. غرب و آمریکا باید از گذشته درس بگیرند و رفتار خود را براساس واقعیت جدید منطقه تنظیم کنند؛ واقعیتی که در آن ایران به‌جای انزوا، محور پیوندهای اقتصادی و امنیتی شده است.

مجمع بین‌المللی سرمایه‌گذاری تاجیکستان ۲۰۲۵ نماد تعبیر لحن دیپلماسی اقتصادی ایران از مقاومت منفعل به ابتکار کنشگرانه است. به نظر می‌رسد دیپلماسی سرمایه‌گذاری ایران امروز به مرحله نهادهاسازی منطقه‌ای رسیده است.

در این الگو، تحریم دیگر خط پایان نیست؛ بلکه نقطه حرکت برای بازسازی اقتصادی در میدان‌های نو است. عددهای تازه، از ۶۶۶ میلیون دلار سرمایه جذب‌شده تا ۲۳ پروژه احیاشده، نشانگر آن است که پاسخ ایران به فشار، نه عقب‌نشینی که بازتعریف مناسبات اقتصادی در محیط چندقطبی جدید است.

گذشته، رقم ۵۴ میلیارد و ۳۱۱ میلیون دلار در این حوزه به ثبت رسیده است. بنا بر این آمار در نیمه نخست امسال ۲۵ میلیارد و ۹۴۴ میلیون دلار انواع کالای غیرنفتی صادر شده که این رقم نشان از رشد ۶ درصدی وزن صادرات دارد. اما از نظر ارزش، تغییر محسوسی به خود ندیده است. تحلیل‌گران معتقدند اذت تعاملات تجاری ایران در نیمه نخست سال احتمالاً ناشی از کاهش ۱۵ درصدی ارزش واردات به دلایلی همچون تلاطم‌های ارزی، محدودیت‌های تجاری و تغییر ترکیب کالاها به سمت محصولات ارزان‌تر بوده است.

این آمار در شرایطی منتشر شده که الگوی تجارت منطقه‌ای ایران در بهار امسال تغییرات الگویی روشنی به خود دید. در سه ماه ابتدایی امسال بنا به تأیید گمرک، مجموع تجارت ایران با ۱۵ کشور همسایه به ۱۳ میلیارد و ۴۲۷ میلیون دلار رسید که کاهش ۱۶ درصدی ارزشی و ۱۷ درصدی وزنی نسبت به سال گذشته داشت.

در این بازه سه ماهه صادرات کشور به همسایگان به دلیل افت قیمت محصولات پتروشیمی، نوسان‌های ارزی، محدودیت‌های بانکی، ضعف لجستیک، مسائل سیاسی منطقه و... با کاهش ۲۲ درصدی نسبت به مدت مشابه سال گذشته، ۶۵۰ میلیارد و ۶۵۰ میلیون دلار ثبت شده است اما نکته قابل تأمل‌تر اینکه هرچند صادرات ایران به دو مقصد کلیدی یعنی عراق و امارات متحده عربی با کاهش همراه بوده، اما تجارت با قطر، روسیه، عمان و ترکمنستان رشد قابل توجهی به خود دیده است.

براساس تغییر نقشه تجارت کشور، اگر از اهمیت تقویت دیپلماسی اقتصادی، مذاکره با همسایگان، عقد تفاهم‌نامه‌های تجاری دو یا چندجانبه، روان‌سازی مقررات مرزی، توسعه زیرساخت‌های ترانزیتی و تقویت حمل‌ونقل ریلی و دریایی، سیاست‌های هدفمند صادراتی مانند افزایش کیفیت بسته‌بندی، ثبات قیمت، حمایت مالی و بیمه‌ای از صادرات، رفع موانع داخلی مانند بروکراسی‌های گمرکی و بانکی و همچنین مزیت‌های متعدد ایران برای همسایگان غافل نشویم، فرصت‌هایی بکر برای صادرات غیرنفتی با ارزش افزوده بالا به بازارهای کمریسک و نزدیک همسایه فراهم است و این تعاملات تجاری علاوه بر رهاورد ارزی، امکان حضور تولیدات ایرانی در فضایی رقابتی را نیز فراهم می‌کند.

بازار ۱۵کشور همسایه می‌تواند ضربه‌گیر اقتصاد ایران در روزگار تنگ‌ناشد

فرصت تجارت درگستره نیم میلیارد نفری

راهکارهایی طراحی شده تا روند صادرات واردات با اختلال جدی مواجه نشود.

اظهارات معاون سازمان توسعه تجارت کشور در حالی است که این سازمان اعلام کرده افزایش آمار رایزبان بازرگانی فعال ایران در دیگر کشورها از ۱۹ به ۲۵هزارین برای پوشش گسترده‌تر بازارهای هدف در دستور کار است.

■تهاتر؛ ابزاری برای عبور از پیچیدگی تجارت

در روزهایی که وزارت صمت، سازمان توسعه تجارت و برخی مقام‌های دولتی تأکید می‌کنند اسنپ‌ک تأثیر چندانی بر تجارت خارجی ایران ندارد، داشت، نگاه بسیاری از کارشناسان، رنگ دیگری دارد. آنان بر این باورند مبتنی بر واقع‌بینی، باید روی تقویت تعاملات تجاری ۱۵ کشور همسایه متمرکز باشیم. یکی از این صاحب‌نظران به خبرنگار ما می‌گوید: دولت شاید تصور کند مکانیسم ماشه بی‌اثر است، اما واقعیت این است که حوزه تجارت و مردم آسیب می‌بینند وظیفه دولت تأمین معیشت مردم است که این امر مستلزم برنامه‌ای شفاف و قابل نقد است. وقتی از قبل می‌دانیم ۶ ماه بعد با چنین شرایطی مواجه می‌شویم، باید مانده‌یک دانشجو از ابتدای ترم برای امتحان پایانی آماده باشیم. مسعود دانشمند معتقد است اینکه به‌گویم مکانیسم ماشه تأثیری ندارد، یک شوخی است و با واقعیت همخوانی ندارد. پس دولت باید واقعیت‌ها را بپذیرد و برای کاهش آثار آن برنامه‌ریزی عملی کند تا تجارت کشور با کمترین آسیب ادامه یابد. این کارشناس تجارت خارجی در توضیح دامنه تحریم‌های سازمان ملل یادآور می‌شود: اگر به قطعنامه‌های سازمان ملل نگاه کنید، عمده تحریم‌ها مربوط به موضوعات نظامی، موشکی، هسته‌ای، نفتی، مالی و مبادلات پولی است و کشورها ناچارند این تحریم‌ها را اجرا کنند؛ چون در غیر این صورت با پیامدهای حقوقی مواجه می‌شوند. در چنین شرایطی این پرسش مطرح است ما با همسایگان چه نوع تعاملی می‌توانیم داشته باشیم و چه کالاهایی بدهیم و چه بگیریم؟ این فعال اقتصادی معتقد است از آنجایی که عمده مشکل ما با همسایگان به حوزه مالی برمی‌گردد، یکی از ابزارهای مؤثر و قابل اجرایی تعامل با همسایگان، تهاتر کالاست. اگر این سازوکار روشن، تعریف‌شده و مورد پذیرش طرفین باشد و هر دو بپذیریم در ازای دادن کالایی، کالای دیگری دریافت کنیم، می‌توان بخشی از محدودیت‌ها را دور زد.

دانشمند در خصوص حجم فعلی مبادلات تجاری ایران با همسایگان می‌گوید: اگر نفت را کنار بگذاریم، حجم تجارت ما با همسایگان چندان بزرگ نیست. در مجموع حدود ۶۵ میلیارد دلار واردات و نزدیک به ۵۰ میلیارد دلار صادرات (شامل نفت و پتروشیمی) داریم و کل مبادلات تجاری کشور به ۱۱۰ میلیارد دلار می‌رسد و از آنجایی که با محدودیت‌های اعمال شده حتی با تلاش زیاد، نمی‌توانیم ۲۰ درصد از این ظرفیت را پوشش دهیم، باید بیش از هر زمانی بر ابزار تهاتر برای عبور از این شرایط متمرکز شویم.

■ داد و ستد کالا و خدمات مبتنی بر تعاملات پنج‌ساله

او بر ضرورت فهرست‌بندی کالاهای تأکید می‌کند و ادامه می‌دهد: لازم است فهرست کالاهایی که می‌توانیم به هر کشور بدهیم و با بگیریم، مشخص و

قیمت پایه یا صوری تعیین و حساب و کتاب تهاتر روشن شود. سپس باید براساس سابقه مبادلات پنج سال گذشته و ظرفیت تولید و نیاز کشورها، تفاهم‌نامه‌های تهاتر جداگانه با همسایگان امضا شود.

این عضو اتاق بازرگانی در تقسیم‌بندی همسایگان براساس نوع مبادله با ایران می‌گوید: کشورهای شرقی (افغانستان، پاکستان) در ازای دریافت سوخت، برق، سیمان، مواد غذایی، مصالح ساختمانی و

دارو می‌توانند میوه، برنج، سنگ‌های تزئینی و برخی محصولات کشاورزی را به ایران بفرستند و خدمات قابل تهاتر میان ما و این کشورها نیز صادرات نیروی کار و خدمات آموزشی- درمانی است.

دانشمند ادامه می‌دهد: ایران همچنین می‌تواند به کشورهای شمالی (آذربایجان، ارمنستان، ترکمنستان، روسیه و قزاقستان) پتروشیمی، مصالح ساختمانی، مواد غذایی و خشکبار صادر و در ازای آن غلات (گندم، جو)، فلزات، تجهیزات صنعتی و ماشین‌آلات وارد کند و در این میان تهاتر انرژی در برابر غلات یا ماشین‌آلات، امری کلیدی است.

این کارشناس تجارت خارجی همچنین در خصوص تهاتر کالا و خدمات با همسایگان غربی (ترکیه و عراق) می‌گوید: ایران در قبال صادرات گاز، برق، مصالح ساختمانی، محصولات پلاستیکی، خودرو و قطعات به این کشورها امکان واردات لوازم خانگی، پوشاک، مواد غذایی و ماشین‌آلات سبک را دارد و تهاتر انرژی یا برق در برابر کالاهای مصرفی یا خدمات مالی غیررسمی هم میان ایران و بنا بر اظهارات دانشمند، کشورهای جنوبی (عربستان، امارات، قطر، کویت، عمان، بحرین) هم می‌توانند در ازای بهره‌مندی از محصولات کشاورزی، مصالح ساختمانی، مواد معدنی، قیر و محصولات پتروشیمی ایران، کالاهای واسطه‌ای، فناوری، قطعات صنعتی و تجهیزات پالایشی به کشورمان صادر کنند و در همین حال تهاتر نفت یا پتروشیمی در برابر فناوری و خدمات لجستیکی یا واردات دوباره کالا از مسیر دری میان ایران و این کشورها قابل اجراست.

این کارشناس تجارت خارجی معتقد است علاوه بر تهاتر کالا، در حوزه خدمات؛ گردشگری سلامت (بیماران عراقی، افغانستانی و عمانی)، حمل‌ونقل و ترانزیت کالا، خدمات فنی و مهندسی و ساخت وساز در کشورهای همسایه و همکاری‌های بانکی و بیمه‌ای در قالب پیمان‌های دوجانبه میان ایران و همسایگان امکان‌پذیر خواهد بود.

■ اگر چاشنی «غلت» را از تعاملات تجاری حذف کنیم...

ضرورت بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت غنی تجارت با همسایگان برای عبور از محدودیت‌های اخیر اعمال شده علیه اقتصاد کشور در حالی است که بنا بر اعلام گمرک، ایران در نیمه نخست سال جاری با بیش از ۱۰۰ کشور جهان تبادلات تجاری داشته و با کاهش ۸ درصدی نسبت به مدت مشابه سال